

УДК 574.4 + 551.58

**Карамушка В.І., Бойченко С.Г., Сагайдак А.В., Макарчук С.О., Ющук А.І., Яремич А.В.
(Україна, Київ)**

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ БІОТОПІВ, ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗОНУВАННЯ ТА ВРАХУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ ЗМІНИ КЛІМАТУ ПРИ РОЗРОБЛЕННІ ПЛАНІВ УПРАВЛІННЯ ЗАПОВІДНИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

В умовах загострення головного цивілізаційного протиріччя – між зростаючими потребами в ресурсах для розвитку людини та обмеженістю ресурсного потенціалу планети – парадигма сталого розвитку стає безальтернативною. Сталий розвиток спрямований на задоволення зростаючих, переважно соціальних, потреб людей за рахунок їх економічної діяльності в рамках екологічної ємності довкілля. На жаль, задоволення потреб людини є основним пріоритетом, тому нестримна територіальна експансія людини призводить до того, що ареал живої природи поволі, але неухильно скорочується. Оскільки види і екосистеми забезпечують людину необхідними продуктами і послугами, без чого будь-який розвиток стає неможливим, заповідання стає важливим елементом сталого розвитку та основним механізмом збереження видового та екосистемного різноманіття.

Кількість заповідних територій (ЗТ) в Україні та їх площа зростають і потребують належного управління для збереження видів і біотопів та їх сталого використання. Ключовим у розробленні плану управління ЗТ є її функціональне зонування. В нашій планувальній практиці ми застосовували різні підходи[1]. Зокрема, є універсальні вимоги щодо виділення функціональних зон відповідно до природо-охоронного законодавства (таких, як заповідна та буферна зони та ін.). Вони є обов'язковими й значною мірою опосередковано враховують склад біологічного різноманіття заповідної території. По-друге, зважаючи на необхідність виділення територій спеціального інтересу для збереження видів, ми застосували підхід, розроблений для виконання положень Бернської Конвенції, що передбачає типологізацію оселищ (біотопів) за класифікацією EUNIS[2]. На даний час за даним підходом завершена класифікація природних оселищ частини Міжріченського регіонального природного парку [3]. По-третє, ефективним виявився метод експертного картографування ареалів червонокнижних видів [4], що дозволяє визначати зони абсолютного заповідання та планування екологічних маршрутів.

При розробленні планів управління ЗТ виникає необхідність враховувати не лише територіальні, а й часові аспекти. Ключовим з них є потенційний вплив зміни клімату на види і оселища. За останнє століття в цілому по території України приземна температура підвищилася на $0,6 \pm 0,2^\circ\text{C}/100$ років, а в північних регіонах країни - на $1,0 \pm 0,2^\circ\text{C}/100$ років (підвищення температури у 2-3 рази вище, ніж в цілому по планеті) [5]. За період 1971-2015 рр. середньорічна температура в районі м. Києва підвищилася на $4,61^\circ\text{C}/100$ років, що свідчить про прискорення кліматичних змін. При цьому характерною є паралельна тенденція до зниження в північних областях України кількості атмосферних опадів на 10-15% [5]. Отже, клімат стає теплішим і ариднішим, що не може не впливати на зміни ареалів поширення видів.

Таким чином, для функціонального зонування як відправного етапу ефективного планування управління ЗТ варто враховувати законодавчі вимоги, визначені типи оселищ, ареали поширення рідкісних видів та сценарії зміни клімату в даному регіоні.

Література

1. Управління водно-болотними угіддями Кам'янецького Придністров'я: монографія / В.І. Карамушка та ін. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський, 2011. – 170 с.
2. About the European Nature Information System, EUNIS [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eunis.eea.europa.eu/about>
3. Макарчук С.О., Карамушка В.І. 5-й Міжн. конгрес "Захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування". – Львів, 2018. – С. 81.
4. Любінська Л.Г. та ін. Екологія водно-болотних угідь і торфовищ. Гол. ред. В.В.Коніщук. – Київ: ДІА, 2013. – С. 163 – 167.
5. Boychenko S. et al. Proc. of the National Aviation University. – 2016. – N 4. – P.96 – 113.